

יוצא איפוא, שצוות סטודנטים ישראלי לא ידע להבחין באופן מובהק בין הדוגמות השונות, ואלה מתוכם שכן הבחינו לא הראו שום עדיפות מובהקת. אין להסיק מכך שלא ניתן להבחין בין הדוגמות השונות – ונטיה נראית אולי בהבדלים בין הציונים – כי ידוע שדור סטודנטים זה אינו נחשב לשותי חלב. עדות נוספת לכך התקבלה מתגובת סטודנטים אחרים, שאינם לומדים טכנולוגיה של מזון, כאשר הם נתבקשו להשתתף בטעימה: סרוב כמעט מוחלט.

עדיפות מובהקת בין שלוש הדוגמות. שיעור הציונים האל-פרמטריים מניטרלי ומעלה היה 83% מכלל הציונים לדוגמה המפוסטרת, 90% לדוגמה המהומגנת, ו-70% לדוגמת חלב ה-UHT, אך להבדלים אלה אין מובהקות סטטיסטית. הניקוד הממוצע שניתן לדוגמות השונות היה 7.1 למפוסטרת, 7.2 למהומגנת, ו-6.1 לדוגמת ה-UHT, אך בגלל פיזור התוצאות הרב, אין גם להבדלים בין הממוצעים מובהקות סטטיסטית.

ספר חדש

תולדות ענף הבקר לחלב בישראל

אלי סמסון, אגף בעלי חיים, שה"מ

המייסדים" כבר אינה זכורה לאיש מאלה החיים איתנו כיום. הסיפורים והתיעוד על הפרות הבלדיות, הדמשקאיות והגרמניות, עם תנובותיהן המגוחכות, על שיטות העבודה והחליבה הארכאיות, על התחלות שיווק החלב והעזרה הווטרינרית ואגודת מגדלי הבקר – יש בהם עניין רב גם היום – בבחינת "דע מאין באת" – מאין צמח הענף שבו אנו מתברכים.

החלק השני מתעד את השנים שמסוף שנות העשרים ועד מלחמת השיחרור – תקופה המתוארת כ"תקופה ההולנדית", לכבוד הגזע הדומיננטי בשנים ההן, שהניח את היסוד לגזע השחור-לבן הישראלי. תקופה זו היא אולי התקופה החשובה ביותר בתולדות הענף, בה הונחו היסודות להרכב הגזע, לאופן ההזנה, לדפוסי האירגון והעבודה, למוסדות האירגוניים של הענף ושל ענפי העזר שלו: השיווק, השרות הווטרינרי, ההדרכה והמחקר. הונחה התשתית שממנה עוצב הענף, כפי שהוא מוכר לנו היום.

החלק השלישי מתאר את השנים הראשונות לקום המדינה, "התקופה ההולשטיין-פריזית", על שם הגזע הדומיננטי בשנים ההן – הבקר השחור-לבן של צפון אמריקה. זו תקופת "סער ופרץ" של התקדמות מואצת והגדלה רבת

למדף הקטן והדל של ספרים מקצועיים עבריים, העוסקים בנושאי בקר התווספה לאחרונה תוספת חדשה וחשובה – יצא לאור ספרו של אוריאל לוי על תולדות ענף הבקר לחלב בישראל.

חבלי הלידה של הספר היו ארוכים. התחיל במלאכה עוד אפרים שמאראגד המנוח, שעמד במשך עשרות שנים במרכז הפעילות המקצועית כמזכיר התאחדות מגדלי בקר, והמשיך בה והביאה לידי גמר – אוריאל לוי יב"א שגם הוא היה עשרות רבות של שנים במוקד הפעילות המקצועית. רבים וטובים סייעו בידם עד שיצא לאור הספר על יותר משלוש מאות וחמישים עמודיו, הכוללים עשרות תמונות וטבלאות ודיאגרמות לרוב, עם תמונת שער אמנותית מקצועית נאה על עטיפתו, ובעריכתו של י.מ. מרגלית – בהוצאת התאחדות מגדלי בקר בישראל.

הספר בנוי מארבעה חלקים החופפים ארבע תקופות היסטוריות של ישראל: החלק הראשון "תקופת הגישושים" מתאר את הבקר המצוי בארץ מקדמת דנא ואת ההתהוות של החזקת בקר בראשית ההתישבות היהודית ועד לאחר מלחמת העולם הראשונה. "תקופת דור

הענף". אך לעומת זאת, אילו רפתני תליוסף היו צריכים לייצר את מיכסת ייצור החלב של היום – כ־2,5 מיליון ליטרים – בתנאים של תרצ"ו, עם תנובה של 3,757 ק"ג חלב ו־38 ימי עבודה לפרה בשנה – היו זקוקים ל־650 פרות חולבות ולכ־25,000 ימי עבודה בשנה, כלומר כל יום היו צועדים שמאל, ימין, לעבודה ברפת 65 רפתנים ורפתניות!

המתכונת הנוכחית של הספר – חלוקה לפי הרציפות ההיסטורית, ולא לפי הנושאים המקצועיים העיקריים – נקבעה עוד מזמן, עם א. שמאראגד. נדמה לי שחלוקה זו במידה מסויימת גורמת לכפילויות ולחזרה על דברים. יתכן שחלוקה לפרקים מקצועיים: השבחה, הזנה, בריאות אירגון והתפתחות הענף לפני ואחרי קום המדינה, היו מונעים זאת. נדמה לי גם שבסוג זה של ספרים מקובל אינדקס של אישים, מקומות ונושאים בסוף הספר, וכאן זה חסר. גם השתרבבו מעט טעויות בדפוס ובתמונות. אך אין ביקורת זו פוגמת בחשיבות ובענין הרב שיש בסיכום מוסמך ראשון זה של תולדות ענף הבקר והחלב, שהוא מקור מהימן למידע על ההתחלות הצנועות, ועל ההתפתחות וההתקדמות העצומה שהיתה מאז.

ספר חובה לכל רפתן וחקלאי, לכל תלמיד וסטודנט, מדריך, וטרינאר וחוקר, ולכל מי שתולדות הארץ הזו והמעשה הציוני בה יקרים בעיניו. ועל כך מגיעה תודה לאוריאל לוי ולכל הרבים שסייעו בידו.

מימדים של עדר הבקר באמצעות ייבוא מסיווי, כדי לספק בחלב ותוצרת חלב את צרכי האוכלוסיה שהוכפלה תוך זמן קצר. בתקופה זו כבר התחלתי אישית לעבוד כרפתן בקיבוץ מזרע, והייתי שותף למעבר מחליבת ידיים לחליבה מכנית, מהרבעה להזרעה מלאכותית של הפרות ברפתות סגורות, צפופות ומחניקות לסככות ריפוד עמוק, מרפת עתירת עבודה ויזע לרפת עתירת מיכון וידע.

החלק הרביעי: התקופה החדשה עד ימינו – תקופת הבקר הפריזישראלי, שאנו מצויים בתוכה, וחיים את מיכלול המקצועיות, האירגוניות והכלכליות. תקופה זו, מטבע הדברים מתוארת ומתועדת ביתר הרחבה ומסכמת את ההתפתחויות בתחומים השונים עד נקודת הסיום שהיא "מהפך" הפסקת מתן הסובסידיות בנובמבר 1979. מעניין להשוות בין עבר להווה: יש דברים שנאמרו או נכתבו לפני עשרות שנים, והם כאילו נלקחו ממאמר אקטואלי בן ימינו: בתל יוסף בתרצ"ו (1936) נאמר: "יהיה הכרח להעלות את כמות המספוא הירוק והחציר היבש – לשם מניעת השימוש הרב במזון מרוכז", או ברשימה משנת 1943: "על המשק להבטיח קיום תקין לרפת, לא רק על ידי הבטחת שטחי מספוא או בנינים – אלא גם כוחות עבודה, שיוכלו לשאת בעול הענף... ובאם נבטיח לרפתנים את התנאים האלמנטריים – הם ימשיכו ויתמידו בעבודה, ויהיה הדבר לברכה להתפתחותו ולקיומו של

הבקר לחלב בישראל

מנחם צנטנר, שריד

וכו'. ניצולם היחיד היה בזמנו בתור מספוא לבקר ולמקנה והפיכתם לחלב, לבשר ולזבל אורגני היקרים. כוס חלב לילד נחשבה כסגולה לבריאות העם.

בשנות ה־40 וה־50 כשהביאו עולים חדשים מארצות המצוקה להתישבות מצוקה, נוכחו כי הפרה היא הקושרת את המתישב למשקו. ואם כי היתה גם תקופה שהפרה הוכרזה ל"אויב

החקלאות בארץ ישראל משופעת הישגים מרשימים. המשק המעורב הוא מאושיות ההתישבות העובדת. הוא בנוי על שילוב ענפי יסוד, אשר יוצרים באופן אורגני תלות הדדית. גידול בעלי חיים הוא לבליבו של המערך המשקי. הבקר הופך חומרים ופסולת שאין להם ניצול מועיל, למוצרים בעלי ערך תזונתי וכללי רב. מרעה טבעי, פסולת של תעשיות מזון, קש